

סקס אלוהי

איך מתנהל טיפול מיני עם פציינטים דתיים וחרדים? אלישע אזר, מטפל זוגי, משפחתי ומיני, מסביר מדוע למרות המכשולים, הטיפול במיניות בקרב ציבור מסורתי הופך למקובל יותר

נטע הלפרין
המחין האנושי

צילום: איתי בקין

"העיקרון השני הוא להיות מודע להיתכנות שהערכים שלך שונים מאלו של המטופל. כך מתאפשרת רגישות למקומות שבהם זה מאתגר למשל שפה: הזכרנו קודם שאוננות אסורה בעולם הדתי. גם לומר את המלה 'אוננות' זה לא מקובל במקומות מסוימים. אם אני אשאל מטופל חרדי שלי אם הוא מאונן, יכול להיות שרק עצם העובדה שהשתמתי במלה שנחווית כמלה גסה כבר תפסול אותי, כי אני לא מבין את העולם שלו".

אז איך אתה שואל את זה? "אני מדבר על השפה. אני אומר: אני יודע שאוננות היא מלה לא כל כך מקובלת. אני רוצה לשאול אותך אם זה בסדר שאשתמש במלה הזאת, ואם לא מתאים לך, בוא נחשוב ביחד על מלה שנשמטת בה. ומאחר שאני בא מהעולם הדתי אני יודע שיש בו מילים אחרות, כמו הוצאת זרע לבטלה, כמו לפגום או ליפול. ברגע שאתה ער למורכבות ונותן לגיטימציה למטופל לבחור איך נכון לו לדבר, אז המסר של הכבוד וההערכה לרגישות שלו עובר".

אז מוסיף, ש"לפעמים מטופלים

למטפל דתי אחר", אומר אזר. אתה מכיר את העולם שלהם, מה שנקרא "רגישות תרבותית". "צריך להבין את העולם התרבותי של המטופל, כי אם אתה לא מבין את התרבות שלו אתה מצייע לו טיפול לא רלוונטי; ומעבר לכך, זה עלול להסתבר כטיפול פוגע. אתן לך דוגמה: אוננות אסורה לפי ההלכה. לפחות בקרב גברים. אם מטופל שומע מהמטפל משפטים בסגנון 'לא צריך לעשות מזה עניין כזה גדול', 'מה זה השטויות האלה של הדת', 'אוננות זה טבעי' - אנשים יוצאים פגועים מחוויות כאלה. המטפל פשוט לא מבין עד כמה הנושא הזה רגיש".

מהם העקרונות של רגישות תרבותית בטיפול מיני? "הראשון הוא התאמת המטפל למטופל; האם המטפל חייב להיות מאותה תרבות? אין על כך תשובה חד משמעית. הבחנתי שעבור רבים מהמרוואיינים למחקר שלי, בבחירה כמטפל חילוני היתה תמונה אמירה - ללכת דווקא למישהו שלא ינוף בנו. זה הגיוני שזוג שמקיים יחסי מין לפי החתונה יעדיף מטפל חילוני, שלא יהיה שיפטי כלפיהם. מנגד, מטפל דתי מכיר טוב יותר את עולמם.

רוצה שהשיח על מיניות יהיה זול", הוא אומר. "מעניין אותי שיראו את עולם הטיפול המיני בקרב דתיים כעולם מורכב, מרגש, שיש בו הרבה סתירות, מתחים ומורכבויות, אבל יתבוננו על המורכבויות האלה באופן לא שיפטי".

אזר עצמו הוא דוגמה פורצת דרך לאותו שינוי - עד לפני כמה שנים אפשר היה למנות על כף יד אחת את מספר המטפלים הדתיים, ודאי את הגברים שבהם. כיום ישנם יותר מטפלים, ועדיין הצורך עצום והתחום מתפתח בצורה משמעותית, אומר אזר, אם כי הוא מסכים שעבור רבים עדיין מדובר בטאבו. "יש מקור מות שבהם שואלים מה אני עושה ואני אומר עובד סוציאלי, מרצה באוניברסיטה; יש לי תארים אחרים שיותר קל לשומעים להתמודד איתם. אגב, זה קורה גם עם חילונים, אבל עם דתיים במיוחד. יושבים בארוחת שבת, הילדים שלנו, שלהם - אז מה אתה עושה? ואז או שנוצרת שתיקה, או שמתפתח שיח סביב זה. תמיד יש מטען. הילדים שלנו יודעים, זה לא משהו שאני מסתירה אבל יש מקומות שאני בוחר להדגיש צדדים אחרים; לא מבושה, מרגישות".

הרצון להתייחס למורכבות

לפני כשנה וחצי הוזמן אלישע אזר, מטפל זוגי, משפחתי ומיני, לבית הכנסת של יישוב קטן, "דוד סי", כהגדרתו, "גם כמובן הדתי וגם כמובן המתנחלי". בבית הכנסת הצטופפו כמאה גברים, רבע מכלל הגברים ביישוב, לרגל סדנה של ארבעה מפגשים שהעביר אזר על מיניות בריאה. "אלה היו ארבעה מפגשים מאוד ישירים", הוא אומר. "לא השתמתי במילים מכובסות, לא נמנעתי מדבר על נושאים מסוימים. רב היישוב דיבר בפתח המפגש הראשון ואמר עד כמה הוא מעודד את האירוע, ובמקביל התקיימה סדנה דומה לנשים. מאז אני מעביר לא מעט סדנאות כאלה".

אזר, בן 43, נשוי ואב לשבעה ילדים, מתגורר בהתנחלות עלי וחוקר טיפול מיני בקרב זוגות דתיים במסגרת לימודי דוקטורט בעבודה סוציאלית באוניברסיטת אריאל. הוא שמח לדבר על השינוי המשמעותי שמתחולל ביחס למיניות בקרב הציבור הדתי בשנים האחרונות, כמעט באותה מידה שהוא חושש משיח שמרר את הדתיים למקשה אחת, קבוצה אקוטית שלמרכה הפלא, מקיימת יחסי מין ואף נהנית מכך. "אני לא

נשאבים לספר על התרבות שבה הם חיים, אפילו יותר מעל עצמם. בעור לם הדת, במשך שבועיים בחודש אסור לקיים יחסי מין, ושבועיים מותר אבל אני רוצה להבין את המ- שמעויות הרגשיות של זה. איך זה עובד אצלכם? מה זאת אומרת אסור לגעת? אתם לא נוגעים בכלל, אולי קצת? ואיך? שתפו אותי. מכיוון שהחברה הדתית הטורוגנית כל כך, אני מגלה תמיד שיש לי מה ללמוד. יש נטייה לדבר על מיניות בחבר- רה הדתית מזווית מכלילה.

כנושא, שמועברות ביישובים על ידי אנשי מקצוע שמתפללים בפגיעות מיניות, מה שהיה מאוד חדשני וגם היו לו מתנגדים. במקביל הוקם פור- רום 'תקנה' שעסק בפגיעות מיניות. והיו גם כמה סיפורים שפוצצו את הנושא בחברה הדתית, ובראשם הסיפור של הרב מוטי אלון, וזה למ- רות שהיו סיפורים קשים גם לפניו.

אבל זה היה קו פרשת המים. "היו לפני כן משברים גדולים, הבולט בהם הוא פרשת הרב זאב קופולוביץ בשנות התשעים, ראש ישיבת נתיב מאיר, שנחשף שפגע בתלמידים בצורה קשה ומתמשכת ואכן נכנס לכלא. מה שזיעזעו כל כך היה שרבנים מאוד מפורסמים ומש- מעותיים ידעו ושתקו. אבל גם הפר-

"כשמנסים להבין תרבות תמיד קיימת הכללה, אבל זה משרת אותנו כדי להבין איוושה תפישת כללית. למשל חסידות גור, שבה יש הרחקות מאוד קיצוניות. לפי ההנה- גה הקיצונית, מותר לקיים יחסי מין רק פעמיים בחודש, ועל האשה להיות תמיד לבושה, לפחות חלקית. עם זאת, יש כאלה בתוך הקהילה שלא יקפידו על כל הכללים וייתכן שבחברי חדרים הם מתנהגים כמו כל זוג אחר. אבל עצם העובדה שהם מגיעים ממקום, שבו הציפייה מהם היא להתנהג בצורה מאוד מסוימת, מציבה אותם מבחינה נפשית במ- קום אחר ולכן המטפל חייב להכיר לעומק את העולם התרבותי שממנו הם באים."

מדברייך אני מבינה שישנה לגי- טימציה גבוהה יותר מבעבר בקרב דתיים ללכת לטיפול מיני.

"אני חושב שהלגיטימציה השת- נתה מאוד. בכלל, מה שקרה לשיח על מיניות בחברה הדתית בשנים האחרונות הוא לא פחות ממדהים. לפני חמש שנים לא דיברו מלה על הנושא הזה, והיום אין כנס בלי שתהיה איוושה התייחסות למי- ניות. אני אומר בצחוק שאפילו בכ- נס על ארכיאולוגיה יהיה מושב על מיניות. אני בקשר עם משרד החינוך בהקשר לתוכניות חינוך בבתי ספר דתיים, בישיבות ובאולפנות. נראה שהיום יש מוכנות הרבה יותר גבוהה להכניס תוכניות לחינוך מיני למור- סדות חינוך דתיים מאשר למוסדות חילוניים. אני מרצה בכנסים של יועצים ומחנכים דתיים ושל רבנים. הלגיטימציה לכך חוצה שורות."

למה זה נובע? "העניין הראשון הוא הפגיעות, או המוגנות. ישנה הפנמה, בוודאי בקרב אנשי מקצוע, שהדרך להגן היא בשיח על מיניות. לקח הרבה שנים עד שנהיה לגיטימי לדבר על זה שיש פגיעות מיניות בחברה הדתית. לפני שמונה שנים כתבתי עבודת תזה על פגיעות מיניות ביישובים דתיים קטנים, והשיחה על כך עם מוראיינים דרשה להתג- בר על איזו מבוכה. זה לא היה מובן מאליה. התחלתי לשמוע על הרצאות

ורצון, וגם ההלכה מורכבת ויש בה הזמן גמישות".

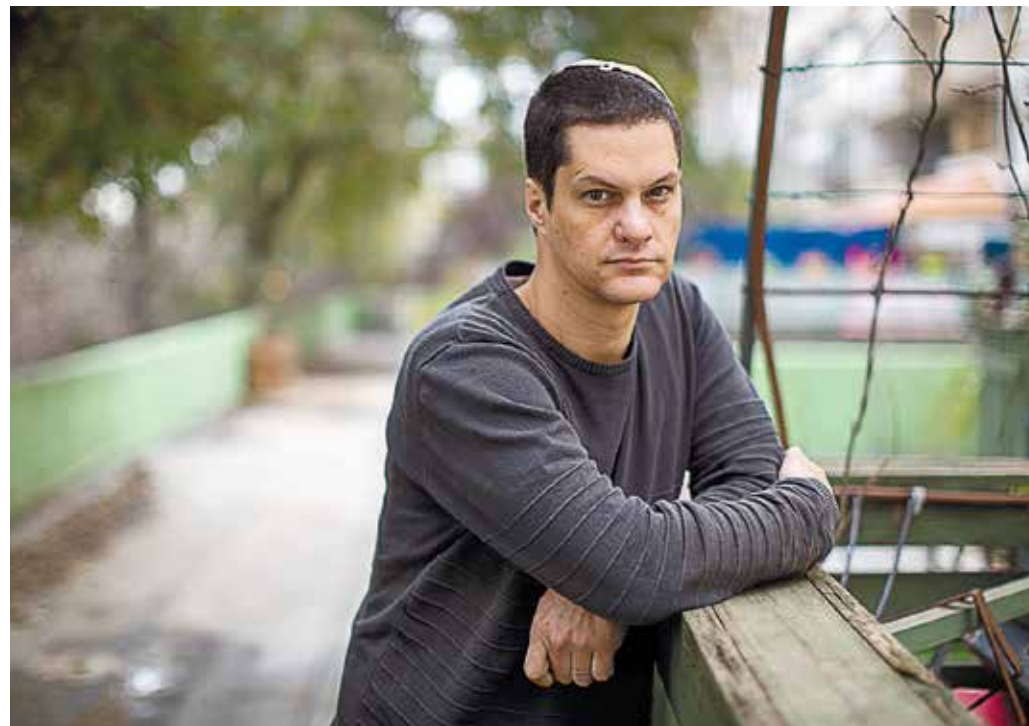
ההלכה נתפשת כנוקשה ביחס למיני.

"זה ממש לא ככה. ישנו בהלכה האיסור המרכזי שאומר מתי מותר ומתי אסור, אבל בשאר הזמן, סך הכל אין הרבה איסורים. יש זוגות שמח- מירים עם עצמם, מגדירים לעצמם כל מיני איסורים".

למשל?

"למשל, יש איזו אמירה בהלכה שלפיה צריך לקיים יחסי מין בערב או בחושה, אבל יש הרבה רבנים שמ- תירים לקיים יחסי מין ביום, כלומר יש פסיקה מאוד מקלה בעניין. ויש זוגות שאף על פי שנהנו או היו רו- צים לקיים יחסי מין במשך היום, לא

ביהדות, לכל דבר טוב יש הזמן הנ- כון. כך גם יחסי מין, שמתירים רק בין בני זוג נשואים. ואותן שנים שזו לא אופציה הן שנים מאוד מורכבות. עד לפני שהתחיל השיח על מיניות בריאה, המסר הסמוי היה שמיניות זה חטא, זה דבר מגעיל, שצריך להיזהר ממנו, לברוח ממנו. והמסר הזה, שאומר שזה דבר גרוע וכש- תתחתנו זה יהיה דבר נהדר - זה לא באמת מסר שיכול לעבור. ההבנה הזאת הביאה ליצירת תוכניות חי- נוך ונתנה לגיטימציה לטיפול. כיום השיח על מיניות קורה בכל רחבי החברה הדתית; זה לא רק אצל הלליטים, לא רק הכיפות הסרוגות, זה גם בקרב חרדים. מגיעים המון חרדים לטיפול, כי ברור שזה עניין

אלישע אזר. המטפל חייב להכיר לעומק את העולם התרבותי של המטופל צילום: אמיל סלמן

יעשו את זה מפני שהם מחמירים, כי יש להם איוושה נוקשות אישיותית. לפעמים הם לא יהיו מסוגלים להגיד לעצמם שמתותר להם, בלי שהרב יגיד להם את זה. בכלל, המעבר הזה מעור- לם של איסורים לעולם שהכל מותר קשה לאנשים. ובמקביל לכך, ההת- מודדות של אדם עם המיניות שלו כמובן של מותר ואסור נמשכת גם אחרי הנישואים. בזמן נידה, למי- של, אסור לבני זוג לגעת אחד בשני, בוודאי שלא לקיים יחסי מין. הרבה זוגות צולחים את זה בשלום; דווקא המעבר בין אסור למותר עושה להם טוב. ויש כאלה שזה קשה להם."

יש מקום לדבר על התמודדות עם האיסורים בדרכים יצירתיות? "בוודאי. למשל, אם נחזור רגע לסוגיית הכאב בעת יחסי המין, איך מתמודדים עם איסור לקיים יחסים עם חדייה לתקופה ממושכת? אם מדובר באדם חילוני, אפשר להנחות

הלכתי ועניין שצריך להיות טוב, ואם הוא לא טוב, מטפלים בו". **או הרב יכול לשלוח לטיפול?** "רבנים שולחים, והרבה. אני בקשר עם הרבה רבנים. לפעמים כשהרב שולח אני בקשר איתו - כמובן, רק אם בני הזוג מעוניינים בכך - משום שלא מספיק שהוא יש- לח, הוא צריך גם לתת לגיטימציה למה שאני מציע להם לעשות. יש סוגיות לא פשוטות מבחינה הלכ- תית. לדוגמה, הרבה פעמים טיפול מיני יש בקשה מבני הזוג להימנע מיחסי מין לתקופה מסוימת, למשל כשיש בעיה של כאב. צריך לקבל לכך את אישור הרב, כי זו מצווה לקיים יחסי מין. אז אני שואל אותם, האם אתם רוצים שאשוחח עם הרב או שתעבירו לו הודעה ממני, מה שמתאים לכם. יש לי דוגמאות מאוד נדירות לסטואציות שבהן הרב לא שיתף פעולה. כמעט תמיד יש הבנה

שה הזאת לא הובילה להבנה שצריך לשנות משהו בהתנהלות. אני חושב שהמקרה של הרב מוטי אלון הוליד הבנה שצריך לדבר על זה. ואכן בכסיס השיח על מוגנות נמצאת ההנ- חה שהדרך היעילה, כמעט היחידה, להבטיח את שלומם של ילדים היא לדבר על מיניות בריאה."

האם השיח על מיניות בריאה כולל גם הנאה ממיני?

"חינוך למיניות בריאה קשור לחוויית המיניות ובחברה הדתית זה עניין מורכב. מצד אחד היהדות תופשת את המיניות כדבר מאוד חיובי - פרט טריוויה שלפעמים מפתיע חילונים, אבל זו לא המ- צאה חדשה. מה שקשור למיניות בקרב בני זוג נשואים נחשב לדבר אידיאלי, שצריך ליהנות ממנו. מה שכן חדשני זו ההבנה שזה לא דבר שקורה מעצמו, שצריך לדבר על זה. וגם זה לא פשוט. כי כמו כל דבר

אותו; תיהנו מינית ביחד בלי חדירה, תאונן, מה שטוב לכם. גם בחברה הדתית רבנים מתירים יחסי מין בלי חדירה, אבל הרבה זוגות לא יודעים את זה בכלל; התפישה שיכולה להיות חוויה מינית שאינה כוללת חדירה בכלל לא נמצאת שם. כל חוויה מינית חייבת לכלול חדירה, כגלל עניין הוצאת זרע לבטלה. כך שכל מתן לגיטימציה בעת הטיפול לחוויה מינית, שכוללת תסריט אחר של יציאת זרע, לא דווקא בתוך הגוף, עלול להיות עניין מורכב."

נשים דתיות הולכות למטפלות וגברים למטפלים?

"לא בהכרח. ראשית, כמעט תמיד הטיפול הוא בוגות, כך שגם אם אחד מבני הזוג הוא הסיבה, ככיכול, לכך שהגיעו לטיפול, עדיין זו בעיה של שניהם ודרכי הפתרון משלכות את שניהם. לרוב אנחנו עושים מא- מיץ שהטיפול יהיה זוגי. זה אתגר לא רק אצל דתיים. גם חילונים לא תמיד מרגישים בנוח לדבר על מיניות עם בן המין השני."

מהו מבחינתך ההבדל בין טיפול בדתיים לטיפול בחילונים?

"בעיני חילוניות היא גם תרבות בפני עצמה. היו מקרים שהגיע אלי זוג חילוני, כי אני המטפל שקיבלו, ואמרו: רגע, אתה דתי, איך תוכל לטפל בנו; מה לך ולמיניות? המ- כשול העיקרי עשוי להיות האמון שלהם בי."

מה לגבי זוגות להט"בים דתיים, גם הם באים לטיפול?

"בוודאי. לי לא קרה שהגיע אלי זוג גברים דתיים לטיפול מיני, אבל אני מניח שמגיעים. יכול להיות באמת שזוג להט"בי יעדיף ללכת למטפל חילוני, אני יכול לראות בזה היגיון. ברור גם שזוגות של לסביות דתיות מגיעות למטפלות, שוב, אלי לא הגיעו. כן מגיעים אלי מטופלים להט"בים דתיים בתוך הארון או בחוץ וגם כאלה מהמעגל שמקיף אותם - אחים או הורים של מישוה שיצא מהארון ונשאר דתי, וזה נושא שבאמת נמצא שם."

נושא טעון?

"זה נושא מאוד טעון. גם עבור המטפל."

באיזה מובן?

"תראי, הרי זה אסור לפי ההלכה. יש מטפלים דתיים שיגידו, אני לא מוכן לטפל בזוג הומוסקסואלי דתי שחי במוצהר, אני לא יכול לעזור לו לעשות משהו שאסור, ויש מטפלים שיגידו שהם מטפלים בכלום והמור- רכבות ההלכתית, בדומה לטיפולים אחרים עם מי שאינם שומרים מצוות, זה לא מרכיב בטיפול. יכול להיות גם מטפל שירצה לא להיות שיפוט ולקבל כל אחד, אבל הסוגיה תתברר כמורכבת עבורו. להיות מור- דע לעצמך ולקבל ההלטה בהתאם, זה הבסיס לכל טיפול מוצלח." □